

Den uintenderede kønskontrol

AF BEATE SLØK-ANDERSEN

Anvendelsen af registrerede køns-kategorier er udbredt i Danmark. Både for at skabe et integreret velfærdssystem, men også for at kontrollere, at vi er dem, vi udgiver os for. Her sker en 'kohærenskontrol', der baseres på sociale forståelser af det biologiske køns synlige fremtoning. Men netop her fanges transkønnede i situationer, hvor genkendelsen udebliver og erstattes af umenneskeliggørelse.

I de seneste år har et af de store fokusområder inden for transpolitik været transkønnedes problemer med Det Centrale Personregister og det dertil hørende CPR-nummers opdeling og fastholdelse af borgere i mand- og kvindekategorier. Kategorier, som ikke levner plads til andre forståelser af køn end de, der er bundet op på ideer om biologisk determinisme og binaritet, og som går igen i pas, kørekort, sygesikringsbevis, lånerkort og andre id-kort. Kritiske stemmer i det transpolitiske miljø lyder forskelligt alt efter, om de stammer fra *LGBT Danmark*, *TransDanmark*, *Enhedslistens Queerudvalg*, *SF*, *Socialdemokratiet*, *Radikale Venstre* eller privatpersoner. Mens nogle ønsker, at kønsklassificeringen helt skal fjernes, ønsker andre på mindre radikal vis, at den ikke fremgår af selve sygesikringsbeviset. Men kritikerne er enige om, at den formelle registrering af borgerens køn er en kilde til store problemer for transkønnede. Dette blev senest tydeliggjort, da *LGBT Danmark* og

TransDanmark i marts 2011 på Christiansborg afholdt en høring om transkønnedes forhold, hvor den bredt sammensatte deltagereskare med samlet røst udskældte kategorierne i CPR for at være både rigide og begrænsende.

Den kønsspecifikke registrering af borgere er dog ikke et emne, der tildeles meget opmærksomhed uden for det transpolitiske område. Den enkeltes køn, der fremgår af CPR-nummerets sidste ciffer (lige = kvinde, ulige = mand), betragtes af de fleste som en uskyldig konstatering af et biologisk faktum, der om noget kan anskues som en praktisk foranstaltning, som forenkler for eksempel indkaldelsen af kvinder til screening for brystkræft og indkaldelsen af mænd til session (Sløk-Andersen 2010).¹

I denne artikel går jeg dybere ind i, hvorfor kønsregistreringen af transkønnede omvendt kan opleves som provokerende, problematisk, irriterende og krænkende – et spørgsmål, hvis svar i høj grad skal findes via en granskning af de formelle kønsklassificeringers anvendelse i hverdagen. På de følgende sider undersøges det således gennem en gentænkning af Judith Butlers heteroseksuelle matrix, hvordan subtile hverdagspraksisser i den danske rets- og velfærdsstat fungerer som kønsmæssige kontrolinstanser.

UNDERSØGELSENS RAMMER

Intentionen bag min empiriske undersøgelse var ikke i sit udgangspunkt at undersøge transkønnedes forhold, men snarere at se på hvilken normativ rolle køn spiller inden for rammerne af den danske velfærdsstat. At studere en sådan normativitet ud fra et poststrukturalistisk perspektiv handler ifølge Dorte Marie Søndergaard (2000) om at få italesat selvfølgeligheder. Det har jeg efterstræbt ved at anvende CPR-nummerets kønsdifferentiering som indgangsvinkel for der igennem at få sat ord på nogle af de udtalte antagelser, kønskategoriernes er omgærdet af. Det empiriske materiale bag

denne artikel er derfor fremkommet via eksplorativ artikel- og internetsøgninger fokuseret på “køn” og “cpr-nummer” eller “personnummer”.² Fokus i analysen har været på det *spændingspotentiale*, der skabes i mellemrummet mellem diskurser og praksis, da vi her finder “sprækkerne i diskursernes selvfølgeligheder” (Søndergaard 2000: 93).

Den indledende søgning ledte til udskrifter fra folketingsdebatter, politiske beslutningsforslag, tv-indslag, læserbreve og artikler fra forskellige dagblade og lokalaviser. Disse skriftlige kilder er efterfølgende anvendt som udgangspunkt for at finde informanter, der havde lyst til via interviews at uddybe deres argumenter.³ Artiklen indtager derfor citater fra både skriftlige kilder og fra informanter, der er interviewet af undertegnede. Informanterne benævnes som *karakterer* (Talspersonen, Kønsterroristen, Politikerens, Aktivisten, Embedsmanden). Dette er for på én gang at anonymisere informanterne og indikere deres placering i og tilgang til debatten. Talspersonen dækker for eksempel over en faktisk talsperson, der tænker i repræsentation, rettighe-der og dagsorden for en specifik interesseorganisation og dennes medlemmer.

Både blandt informanterne og de skriftlige kilder varierer de politiske målsætninger. Mens det er selve kønsklassificeringen, der af hhv. *Enhedslistens Queerudvalg*, Politikerens og Aktivisten udses som skydeskive, er det for andre dens synlighed: “Inde bag ved nummeret er vi egentlig ikke så bekymrede over [hvad der er registreret], for dét der er pointen her, er den tydelige markering, som alt og alle kan se” (Talspersonen).

Som nævnt er det ikke blot kønsangivelsen i selve CPR-nummeret, der problematiseres, men også kønsangivelser i pas, kørekort, krav om kønsspecifikke fornavne, etc. At kritikken ikke begrænser sig til CPR-nummeret er udtryk for, at andre identifikationskort og -former genereres gennem tekniske systemer, der baserer sig på grund-

data fra CPR. En borger, hvis CPR-nummer ender på et lige ciffer og dermed angiver 'kvinde', vil derfor modtage breve med "fru" foran sit navn, vil være kategoriseret som "F" i sit pas og kan kun tage fornavne, der er godkendt som pigenavne. Når denne artikel derfor ikke kun forholder sig til selve CPR-nummeret og dets kønsangivelse (hvilket ellers har været indgangen til empirien), er det altså fordi, at nummeret ikke kan anskues uafhængigt af disse øvrige forhold.

"JEG HAR JO ALDRIG HAFT PROBLEMER SOM MAND"

Gennemgående for de kritiske røster, der er fremkommet via den empiriske kortlægning af området, er beskrivelser af det ubehag, der opstår ved transkønnedes møde med kønskategoriernes. En informant, Kønsteroristen, tydeliggør i følgende citat, hvordan passets kønsangivelse i forbindelse med rejser afslører hendes biologiske køn som værende noget andet end hendes umiddelbare fremtoning:

Altså, hvis det der ikke var der ['mand' i pas-set], så kan jeg da næsten være en usynlig, lille, sød, ældre dame, der sidder ovre i hjørnet med min kuffert og jeg flyver, og der er ingen, der overhovedet bemærker noget som helst [...] Altså, jeg er en fri borger. Jeg har jo aldrig haft problemer som mand. Hvorfor skal jeg have problemer, bare fordi jeg lader mit andet køn komme ud?

(Interview med Kønsteroristen)

Et andet eksempel på hvordan kønsklassificeringen i hverdagen skaber problemer, finder vi hos den kønsskifteopererede Pia-Britt Ruberg, der til en journalist fra Kristeligt Dagblad har udtalt:

Det var ofte frygteligt at gå rundt ude i verden klædt som kvinde uden at blive accepteret som kvinde. Jeg husker en dag hos lægen, hvor jeg sad i venteværelset med blærebe-

tændelse og var klædt som kvinde – som Pia. Men mit sygesikringsbevis havde stadig et ulige nummer til sidst, og der stod Per på sygesikringskortet. Lægen råbte "Per Ruberg" ud i ventelokalet, og alle stirrede på mig, da jeg rejste mig som kvinde. Det var ikke rart. (Pia-Britt Ruberg, citeret i Schnabel 2008)

Ligeledes beskriver den anonyme 'Anna', der har levet som kvinde i et års tid, til en journalist fra Dagbladet Information, hvorfor hun afholder sig fra at søge jobs:

"Det er så ydmygende at skulle sidde over for en arbejdsgiver og forklare, hvorfor ens sygesikringsbevis siger, at man er en mand, når man nu har præsenteret sig som kvinde" ('Anna', citeret i Petersen 2007)

Det er i høj grad beskrivelser som Kønsteroristens, Pia-Britts og 'Annas', der bruges som begrundelse for politiske forslag, der stiler mod at forbedre transkønnedes forhold. Således begrundede *Enhedslistens Queerudvalg* følgende forslag med et ønske om at "give alle, som ikke er konventionelt kønnet, en nemmere hverdag":

Netop fordi personnummeret afkræves i en række sociale kontekster, er det væsentligt, at det på længere sigt gøres kønsneutralt. Vi mener ikke, at det bør have nogen myndighedsinteresse, hvilket køn ejeren af nummeret er blevet tilskrevet eller identificerer sig som.

(Udkast til ØQ's politik på personnummerområdet)

Ligeledes forklarer Politikeren, at han i Folketinget har været med til at stille et forslag, der skal løse op i CPR-nummerets dikotomiske kønsklassificering ud fra et ønske om, at "folk skal have en mulighed for i større udstrækning at bevæge sig i grænsefeltet mellem kønnene" (Politikeren). Også Kamal Qureshi fra SF m.fl. har i maj 2010 fremsat et beslutningsforslag, hvor "transkønnede i kraft af et særligt identifikations-

kort gives mulighed for at dokumentere deres identitet uafhængig af deres aktuelle fysiske/kønslige fremtræden” (B 168 09/10). Begrundelsen lyder blandt andet:

En del af de her personer [transkønnede] har jo ikke en fasttømret identitet [...] og det er jo det, vi åbner op for – at man fra egen læge kan få et identitetspapir, så hvis man i passet hedder Jørgen, men i dagligdagen kalder sig selv for Irene og opfatter sig selv som Irene, så kan man altså, når man kommer til paskontrollen i lufthavnen, vise det her identitetspapir og sige: Det er altså sådan, jeg ser ud, hvis det er, at du skal kalde mig op eller du skal henvende dig til mig. (Kamal Qureshi, 1. behandling af B 168 09/10)

Både dette forslag og det, Politikeren var med til at stille, blev afvist af flertal i Folketinget. Ifølge Embedsmanden, der arbejder med personregistrering i den danske centraladministration, er begrundelsen for dette, at “regeringen mener, at CPR-nummeret skal afspejle borgeres køn, ikke deres påklædning” (Embedsmanden).⁴ Hvad “borgerens køn” dækker over, ønskede han ikke at uddybe, men kan ses som et udtryk for en kønsforståelse, hvor køn er fast determineret ud fra biologiske forhold og derfor ikke kan påvirkes af, hvordan det synliggøres. Denne forståelse af køn har været dominerende i folketingsdebatter omkring transkønnedes forhold og danner tillige grundlag for registreringen af borgeres køn i CPR (Sløk-Andersen 2010).

Fra transpolitisk hold er det i øvrigt ikke kun den praktiske anvendelse af køns kategorierne, der bliver kritiseret. Kritikken handler også om meget begrænsede muligheder for at skifte fra en kønskategori til den anden – eller utilfredshed med at disse overhovedet eksisterer, da mange “har det bedst i midten” (Talspersonen). Eller kritikkerne ser kategorierne som kilde til at “folk bliver behandlet forskelligt afhængigt af køn” (Aktivisten). Men selve anvendelsen af kategorierne aktualiseres i særlig

grad, da CPR-nummeret i den danske velfærdsstat har fundet utrolig stor anvendelse ud fra ideer om teknisk systemintegration og effektivisering.

TOILETPROBLEMET OG DET SYNLIGE KØN

De citerede problemer ved konfrontationer med det registrerede køn er eksemplariske for transkønnedes oplevelser af og med kønsangivelsen i officielle registre.⁵ I det teoretiske univers finder vi et lignende eksempel hos den amerikanske kønsforsker Judith Halberstam, der i *Female Masculinity* (1998) undersøger kønnenes væsen med udgangspunkt i det hun kalder *toiletproblemet*. Toiletproblemet betegner de negative og truende konfrontationer, “kønsmæssigt uafslæselige” personer oplever, når de går ind på et offentligt, kønsopdelt toilet. For på toilettet sker en kønskontrol (*gender policing*), hvor den enkelte bruger aflæses og vurderes ud fra herskende kønsnormer. I det tilfælde hvor vedkommende ikke lever op til normerne, tilkaldes vagterne eller den uafslæselige person mødes med nedladende kommentarer (Halberstam 1998: 20-29). Især i lufthavne er toiletproblemet ifølge Halberstam udtalt, da deres særlige oplosning af tid og sted her øger menneskers behov for at stabilisere andre grænser (herunder kønnenes grænser). Dette kan være med til at forklare Kønterroristens oplevelser i paskontrollen. Men som Halberstam skriver: “Gender policing within airport bathrooms is merely an intensified version of a larger ‘bathroom problem’” (1998: 21).

For at sætte en forståelsesramme for den kønskontrol, Halberstam beskriver, må vi for en stund vende blikket mod Judith Butlers begrebsliggørelse af køn, da den i høj grad danner grundlag for Halberstams arbejde. Butler baserer sin kønsforståelse på en sammentænkning af Michel Foucaults og Jaques Lacans subjektforståelser, hvor subjektet på én gang muliggøres og be-

grænses af normer og diskurser. Denne betingelse for subjektets eksistens specificerer Butler i forhold til *køn*snormer, hvorved subjektivering bliver kønnet. Eller rettere, kønnet bliver subjektiverende. Butler ser som Foucault køn og seksualitet som to gensidigt konstituerende fænomener, men vurderer modsat sin franske forgænger, at “gender requires and institutes its own distinctive regulatory and disciplinary regime” (2004: 41). Hun har derfor opstillet en hegemonisk diskursiv model, *den heteroseksuelle matrice*, for at illustrere sammenhængen mellem køn, seksualitet og subjektivitet. Matrizen stiller krav om kohærens mellem den enkeltes biologiske køn, sociale køn og begærsretning for, at vedkommende kan være socialt forståelig for andre; for at vi kan blive genkendt som subjekter (Butler 1990: 1-34, 151).⁶ Det er analysen af dette kohærenskrav forud for den sociale forståelse, Halberstam overtager: Vores omverden forventer at kunne aflæse en umiddelbar kohærens mellem vores biologiske køn og det køn, de kan aflæse af vores overflade, når vi for eksempel træder ind på et toilet.

At Butlers teoretisering af køn er blevet kaldt “rebelsk”, bunder i, at hun argumenterer for, at kønnet ikke er noget vi er eller har, men noget der konstitueres performativt (Hacking 1999: 8-9). Det er noget, der opstår gennem sammenfletninger af sproglige handlinger, videnskabelige diskurser, opførelse, etc. (Butler 1990: 25-34). Performativiteten viser sig også hos Halberstam, men i en version, hvor fokus rettes mere specifikt mod den enkeltes udseende og visuelle fremtoning. Således har Halberstam i et interview udtalt:

I think of “female masculinity” as something eminently legible: people ask me repeatedly what “masculinity” may mean in the term “female masculinity” and the most common follow up question to that is: “Well, you cannot just mean appearance...” My response is usually: “What is the meaning of “just” in

that sentence?” Since when is appearance a negligible part of the way that people circulate and communicate in the world? (Halberstam, citeret i Jagose 1999: 21).

Halberstam sætter ikke selv begreber på differentieringen mellem det at være mand og at være maskulin, men ud fra hendes fremstillinger har jeg valgt at begrebsliggøre disse to aspekter af kønnet som en adskillelse mellem *et biologisk køn* (mand) og *et synligt køn* (maskulinitet). Her er det biologiske køn en materialitet, der kan manipuleres, gøres usynligt for omverdenen og som ikke nødvendigvis er af betydning for vedkommendes identitet (Halberstam 1998: 231-266). Dette aspekt af kønnet indtager en tilbagetrukket rolle i Halberstams forståelse af køn og i hendes analyser. *Det synlige køn* står derimod centralt og danner grundlag for en kønsforståelse, hvor kønnet er foranderligt og manipulerbart og ikke er begrænset af kroppens biologi (Halberstam 1998). Både i *Female Masculinity* (1998), *The Drag King Book* (Halberstam & Volcano 1999), “Oh Bondage Up Yours!” (2004) og *In A Queer Time and Place* (2005) er omdrejningspunktet derfor alternative maskuliniteter så som butches, tomboys, drag kings, atleter, transmænd og kvinder med skæg – ofte afbillede side om side med de teoretiske udredninger.

Hos Halberstam genfinder vi Butlers matrice, men i en version hvor det bliver kohærens mellem biologisk køn, synligt køn og seksualitet, der betinger den sociale forståelse. Og betydningen af det synlige køn bliver signifikant, når den sociale forståelse ikke imødekommes og genkendelsen derfor udebliver. Sådanne situationer skaber forvirring, besvær, pinlige oplevelser, skepsis og medfører i værste fald vold – alt sammen fordi “one must be readable at a glance” (Halberstam 1998: 23). Det synlige køn er altså ikke en afvisning af Butlers performativtetsbegreb, men en indsnævring af det. En art øjebliksbillede, der kan virke mere specifikt orienteret mod

denne artikels empiriske omdrejningspunkt: Situationerne, hvor transkønnedes visuelle fremtoning på få sekunder bliver afkodet i lufthavnen, på toilettet eller i venteværelset.

FORMELLE KØNSKATEGORIER SOM KONTROLINSTANS

Hvis vi med denne sammenkobling af et biologisk køn og et synligt køn vender tilbage til empirien, finder vi nye forklaringer på, hvorfor et besøg hos lægen eller biblioteket kan blive transformeret til ubehagelige og pinlige situationer.

Den kønsklassificering, vi finder i CPR-nummeret, bygger på en ide om kønnet som et biologisk faktum, som kan konstateres af fødselslægen eller jordmoderen umiddelbart efter, vi er kommet til verden (Sløk-Andersen 2011). Det køn, den enkelte borger er klassificeret og registreret som, er altså noget, der "biologisk kan konstateres ved anatomiske studier", som Lars Løkke Rasmussen i rollen som sundhedsminister har forklaret det (1. behandling af B 142 06/07). CPR-nummeret kan i denne forståelse ikke i udgangspunktet anklages for at lægge begrænsninger på det synlige køn. På baggrund af de rejste kritikker fra det transpolitiske miljø i Danmark vil jeg alligevel se nærmere på, hvordan det registrerede, biologiske køn kan siges at opstille klare rammer for, hvordan den enkelte borger må eller bør synliggøre sin kønsidentitet.

Ifølge Embedsmanden er årsagen til at køn og fødselsdato fremgår af CPR-nummeret, at det dermed er nemt at huske og at det "kan være nyttigt i forbindelse med personidentifikation" (Embedsmanden). Den aktuelle anvendelse af CPR-nummeret, passet og deres indbyggede kønsangivelser kommer den tidligere sundhedsminister Jakob Axel Nielsen ind på i det følgende citat fra Folketinget. Her taler han imod omtalte beslutningsforslag, der indstiller til, "at myndige mennesker selv kan bestemme, hvilken kønsidentitet deres cpr-nummer og pas skal udtrykke" (B 65 07/08).

En ordning, hvor man selv skal vælge, hvilket køn man ønsker at angive i personnummeret, stemmer ikke overens med kravene om, at personnummeret skal indeholde korrekte grunddata, og det duer ikke [...] Passet skal fungere som et identifikationsbevis, og kønsangivelsen i passet, der angives med »F« eller »M«, skal være i overensstemmelse med det biologiske køn og med personnummeret, ellers kan det give problemer ved paskontrollen. (Jakob Axel Nielsen, 1. behandling af B 65 07/08)

Folketingets Retsudvalg har efter ønske fra SF's Karina Lorentzen Dehnhardt stillet et spørgsmål til Indenrigs- og Sundhedsministeriet angående muligheden for, at "valgkort ikke udskrives med 'forkerte' kønsbetegnelser for transkønnede jf. at der står hr/fru på dem" (Retsudvalget 2009-2010, Spørgsmål 1395). I svaret fra Indenrigs- og Sundhedsministeriet fremgår det, at kønsangivelsen blandt andet ikke ønskes fjernet fordi:

Formålet med kønsangivelsen er at forhindre uberettiget stemmeafgivning særligt i forbindelse med fremmedartede eller kønsneutrale fornavne, da det i praksis er forekommet, at vælgere har søgt at stemme to gange ved at opgive f.eks. ægtefællens navn anden gang. (Retsudvalget 2009-2010, Spørgsmål 1395)

At CPR-nummeret og de øvrige kønspecifikke identitetsangivelser skal kunne anvendes som kontrolinstans på denne måde, er baseret på en idé om, at man kan verificere id-kortets informationer i forhold til den person, der står foran en i for eksempel paskontrollen eller stemmeboden. Her skal vedkommendes udseende stemme overens med forestillinger om, hvordan en person med den pågældende alder og det pågældende køn ser ud. Brugen af id-kort som kontrolinstans er altså afhængig af sociale forståelser af, hvordan det registrerede, biologiske køn giver sig synligt til udtryk. Her forventes en kohærens mellem det biologi-

ske køn og det synlige køn, ligesom matriken opstiller det.

Genkendelsen af synlige køn sker imidlertid ikke ud fra fuldstændig fasttømrede forståelser af det feminine og maskuline. Da de færreste mennesker lever op til kønskategoriernes idealer, har kategorierne elastiske grænser, hvilket gør dem svære at nedbryde. Men at grænserne eksisterer, er der ikke tvivl om – de bliver tydelige, når de overskrides og genkendelsen udebliver (Halberstam 1998: 20-29). Og det er netop denne mangel på genkendelse og social forståelse, der kommer til udtryk, når transkønnede mødes med forvirrende eller mistroiske blikke hos lægen, på biblioteket, i lufthavnen, i bussen eller et af de mange andre steder i hverdagen, hvor vi bliver afkrævet id. Ved at kontrollere, at vi er, hvem vi påstår at være, foranstalter situationerne altså også en (unitenderet) kønskontrol. Disse situationer kan siges at være små øjeblikke af fratagelse af transkønnedes mulighed for subjektivitet.

For at søge en dybere forståelse af, hvordan denne sociale kønskontrol har bevæget sig ind i 'Det formelle Danmark', hvor der ellers ikke eksisterer nedskrevne regelsæt for, hvordan en 'kvinde' eller en 'mand' skal se ud, vil jeg for en stund vende tilbage til Butler. Selvom hun i tråd med Foucaults tænkning (Foucault 1976: 86-97) primært har fokuseret på den mere abstrakte, normative regulering, kommer hun i *Undoing Gender* (2004) ind på spørgsmålet om den formelle, juridiske regulering, da den også er af betydning for subjektets eksistens. I afsnittet "Gender Regulations" skriver hun således:

Regulations that seek to merely curb certain specified activities (sexual harassment, welfare fraud, sexual speech) perform another activity that, for the most part, remains unmarked: the production of personhood, that is, making persons according to abstract norms that at once condition and exceed the lives they make – and break. (Butler 2004: 56)

Lovgivning, der er opstået på baggrund af gode intentioner, for eksempel ulovliggørelsen af mænds sexchikane mod kvinder, fungerer samtidig som en form for normalisering af en hegemonisk heteroseksualitet, hvor manden fremstår som magtfuld og aggressiv. Den implicite antagelse om, at det kun er mænd, der udøver sexchikane og kun kvinder, der bliver udsat for det, er ifølge Butler lige så undertrykkende som sexchikane i sig selv (2004: 52-56). Resultatet er ifølge Butler, at "the sexual harassment codes become themselves the instrument by which gender is thus reproduced" (2004: 54). Og i kraft af normernes rolle i subjektiveringsprocessen, kommer lovgivningens indlejrede normativitet dermed til at medvirke til udformningen af den enkeltes eksistensmuligheder.

Overfører vi denne pointe på spørgsmålet om kønsangivelsen i CPR-nummeret og andre id-former, kan vi komme til en tilsvarende konklusion. Som vist beskriver Indenrigs- og Sundhedsministeriet for eksempel kønsangivelsen som nødvendig for at sikre, at den enkelte borger kun afgiver én stemme. Dette må antages at være baseret på gode intentioner i demokratiets navn. Men det får samtidig den konsekvens, at der i disse situationer udøves en kønskontrol i stil med den gender policing, Halberstam beskriver via toiletproblemet. For genkendelsen af borgeren som værende det køn, der fremgår af vedkommendes id-kort er afhængig af normative forståelser af det biologiske køns synlige fremtoning. Når transkønnede i sådanne situationer mødes med undren og skepsis, kan det derfor ses som udtryk for en manglende genkendelse, hvilket i sidste ende mærker disse individer som ikke-subjekter, ikke-mennesker. En kontrol, der skal sikre, at hver borger kun afgiver én stemme får altså den uintenderede virkning at udøve kønskontrol.

KONKLUSION

Denne artikel har med udgangspunkt i

CPR-nummeret søgt at forklare, hvorfor netop denne id-form, der i sit sidste ciffer indeholder en kønsklassificering, over de senere år er blevet omdrejningspunkt for mange transpolitiske debatter og kritikker. Som vist kan den praktiske anvendelse af CPR-nummerets kønsangivelse med fordel undersøges nærmere for at finde motivationen bag disse kritikker. For i hverdagsituationer så som lægebesøg, paskontrol, stemmeafgivelse eller biblioteksbesøg, hvor vi afkræves id for at bevidne, at vi er den, vi påstår, sker der samtidig en uintenderet kønskontrol. En kønskontrol, der afkræver os kohærens mellem det biologiske køn, vi er registreret som og det, vi synliggør foran kontrollanten. Her 'opdages' transkønnedes manglende kohærens mellem de to aspekter af kønnet, hvilket udløser forvirring, skepsis, pinlighed og spørgsmål.

I forlængelse af Butlers formuleringer angående sammenhængen mellem køn og subjektivering kan disse ubehagelige oplevelser ved mødet med kønskategoriene siges at være udtryk for transkønnedes fratagede mulighed for subjektivitet, da situationerne konstituerer transkønnede som uforståelige, ulæselige, umenneskelige. Selvom det synlige køn umiddelbart kan fremstå mere fleksibelt og foranderligt end det biologiske køn, fastholder det altså via kohærenskravet transkønnede i det 'biologiske faktum', der er noteret i offentlige registre. Og derfor bliver anvendelsen af CPR-nummeret og andre kønsopdelte id-former et centralt emne i det transpolitiske arbejde.

Når forslag om øgede muligheder for at ændre kønskategori i CPR afvises i Folketinget, er det blandt andet med udgangspunkt i netop den praktiske anvendelse af CPR-nummeret som kontrolinstans. Ud fra dette rationale kan afvisningerne dog virke arbitrære, da mange transkønnede netop vil kunne leve op til kohærenskravet, såfremt vedkommende havde mulighed for at skifte kønskategori i CPR og dermed 'tilpasse' CPR-nummerets kønsangivelse til det køn,

vedkommende fremstår som. At det politiske flertal ikke ønsker at åbne op for denne mulighed, er et udtryk for sideløbende ideer om køn som et biologisk determineret faktum.

NOTER

1. Nærværende artikel ligger i forlængelse af artiklen *Køn som infrastruktur* (Sløk-Andersen 2011). Her blev det tydeliggjort, hvordan CPR-nummerets køns kategorier understøtter og reproducerer normative forståelser af køn som et uforanderligt og biologisk determineret faktum. Det blev ligeledes beskrevet, hvordan nummeret i kraft af standardiserede køns kategorier indgår i en infrastruktur, der skaber sammenhæng på tværs af velfærdsstatens mange (kønsspecifikke) tilbud, love og praksisser. Dette gør køns kategoriene allestedsnærværende i hverdagen, men betyder samtidig, at alle, der kropsliggør køn anderledes end den institutionaliserede forestilling om køn, må betale prisen for en velfungerende infrastruktur. Begge artikler er baseret på specialeafhandlingen *Køn som infrastruktur* (Sløk-Andersen 2010).

2. Søgningen blev begrænset til perioden 2005-2010 for at indfange et aktuelt perspektiv på emnet.

3. Interviewene med seks informanter er gennemført i foråret 2010, var alle semistrukturerede og havde en varighed af 37 til 102 minutter.

4. Nyere lovgivning har dog skabt muligheder for blandt andet at tage et fornavn der angiver 'det modsatte køn' og at få et "X" som køns klassifikation i stedet for "M" eller "K". Da det i begge tilfælde kræver, at borgeren diagnosticeres som "transseksuelle eller ganske må ligestilles hermed" (se for eksempel BEK nr. 931 af 15/7 2010), kritiseres de eksisterende muligheder af transorganisationer for at være betinget af patologisering – hvilket er et andet væsentligt emne inden for det transpolitiske område.

5. Der er naturligvis stor forskel på, hvordan transkønnede kropsliggør deres kønsidentitet, ligesom det omvendt ikke kun er transkønnede, der bryder med kohærenskravet mellem biologisk og synligt køn – dette ses f.eks. også i queermiljøet. Begrebet *transkønnet* er overtaget fra informanter og skriftlige kilder, der har anvendt dette begreb til at benævne en ikke fast afgrænset gruppe af personer, der i kraft af deres kønsudtryk eller -identifika-

tion stiller spørgsmålstegn ved en forståelse af femininitet som en naturlig forlængelse af den kvindelige krop og maskulinitet som en naturlig forlængelse af den mandlige ditto. Begrebet kan dermed siges at være destabiliserende i sig selv (Stryker 2006: 2-3).

6. Butler spiller på dobbeltheden i det engelske begreb *recognition*, der på dansk både kan betyde *genkendelse* og *anerkende*. Når jeg her bruger begrebet *genkendelse* skal det derfor forstås som en genkendelse, der inkluderer anerkendelse, da det kun er igennem genkendelsen, at anerkendelsen kan ske.

LITTERATUR

- 1. behandling af B 65 07/08 *Forslag til folketingsbeslutning om transseksuelles/transkønnedes rettigheder*. Referat fra Folketingets hjemmeside, lokaliseret 10/6 2010 på <http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20072/beslutningsforslag/B65/BEH1/forhandling.htm>
- 1. behandling af B 142 06/07 *Forslag til folketingsbeslutning om transseksuelles/transkønnedes rettigheder*. Referat fra Folketingets hjemmeside, lokaliseret 10/6 2010 på <http://www.ft.dk/samling/20061/beslutningsforslag/b142/beh1/1/forhandling.htm?startItem=>
- 1. behandling af B 168 09/10 *Forslag til folketingsbeslutning om forbedring af transkønnedes rettigheder*. Referat fra Folketingets hjemmeside, lokaliseret 10/6 2010 på <http://www.ft.dk/samling/20091/beslutningsforslag/B168/BEH1/forhandling.htm#dok>
- B 65 07/08 *Forslag til folketingsbeslutning om transseksuelles/transkønnedes rettigheder*. Fremsat i Folketinget 26/02 2008. Lokaliseret 10/6 2010 på http://www.ft.dk/samling/20072/beslutningsforslag/B65/som_fremsat.htm
- B 168 09/10 *Forslag til folketingsbeslutning om forbedring af transkønnedes rettigheder*. Fremsat i Folketinget 26/03 2010. Lokaliseret 10/6 2010 på <http://www.ft.dk/samling/20091/beslutningsforslag/B168/index.htm>
- BEK nr. 931 af 15/7 2010 *Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om pas m.v.* Lokaliseret 10/6 2010 på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=132916>
- Butler, Judith (1990): *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York & London.
- Butler, Judith (2004): *Undoing Gender*. Routledge, New York & London.
- Foucault, Michel (1994, org. 1976): *Viljen til viden. Seksualitetens historie I*. Det Lille Forlag, Frederiksberg.
- Hacking, Ian (1999): *The Social Construction of What?* Harvard University Press, Cambridge & London.
- Halberstam, Judith (1998): *Female Masculinity*. Duke University Press, Durham & London.
- Halberstam, Judith & Volcano, Del Lagrace (1999): *The Drag King Book*. Serpent's Tale, London.
- Halberstam, Judith (2004): Oh Bondage, Up Yours! Female Masculinity and the Tomboy, i: Bruhm, Steven & Hurley, Natasha (red.): *Curioser: On The Queerness of Children*. University of Minnesota Press.
- Halberstam, Judith (2005): *In A Queer Time And Place: Transgender Bodies, Subcultural Lives*. New York University Press, New York.
- Jagose, Annamarie (1999): Masculinity Without Men, i: *Genders Journal* nr. 29/1999. University of Colorado.
http://www.genders.org/g29/g29_halberstam.html
- Petersen, Rasmus Bang (2007): Kønnen sidder i hovedet, ikke mellem benene, i: *Dagbladet Information* 25/07 2007. Lokaliseret den 25/8 2011 på <http://www.information.dk/119964>
- Retsudvalget 2009-2010, Spørgsmål 1395. Svar på spørgsmål stillet af Folketingets Retsudvalg efter ønske fra medlem af Folketinget Karina Lorenzen Dehnhardt. Lokaliseret 23/7 2010 på <http://www.ft.dk/samling/20091/almdel/reu/spm/1395/svar/735903/884362/index.htm>
- Schnabel, Laura Elisabeth (2008) Kønskliffer: Fanget i den forkerte krop, i: *Kristeligt Dagblad* 02/04 2008, 1. sektion side 9.
- Sløk-Andersen, Beate (2010): *Køn som infrastruktur*. Speciale afleveret ved Afdeling for Ethnologi, Københavns Universitet den 1. oktober 2010.
- Sløk-Andersen, Beate (2011): Køn som infrastruktur, i: *Kvinder, Køn & Forskning* nr. 2 2011.
- Stryker, Susan (2006) (De)Subjugated Knowledges. An Introduction to Transgender Studies, i: Susan Stryker & Stephen Whittle: *The Transgender Studies Reader*. Routledge, New York.
- Udkast til ØQ's politik på personnummerområdet. Enhedslistens Queerudvalg (udateret). Lokaliseret 15/5 2010 på <http://www.queer.dk/politik/uddybende/Udkast%20til%20personnummerpolitik.doc/view>

SUMMARY

The unintended gender control

Through a reconstellation of Judith Butlers 'heterosexual matrix', this article explores how subtle everyday events in the Danish society work as (unintended) gender policing which participates in constituting transgendered citizens as non-human. This is done by regular comparisons of the citizen's registered 'biological sex' with the citizen's apparent, 'visible gender' e.g. in airports or at the doctor's office where one is required to show ID. If these two aspects of gender do not correlate

in a way that is socially understandable (i.e. females being feminine, males being masculine), the citizen cannot be recognized. The consequence of a lacking recognition is not being recognized as human. Based on this thesis, transgendered citizens' unpleasant experiences in everyday life is explained as a consequence of a missing recognition; "a site of power by which the human is differentially produced" (Butler 2004: 2).

Beate Sløk-Andersen
cand.mag. i Europæisk Etnologi